

"וילך אברם כאשר דיבר אליו ה'" (יב, ד)

טבע האדם שאם אומר לו אדם גדול לעשות דבר מה, אזי גם אם הדבר קשה מאוד, ברגע הראשון האדם מוכן ללכת בכל נפשו, אבל אחר כך הולך ומצטנן, אבל על אברהם אבינו מעידה תורתנו אשר "הלך" - שגם בעת ההליכה, הלך באותה ההתלהבות, כמו באותו הרגע שדיבר אליו ד'.

ליקוטי בתר ליקוטי

א נקודל'ה

"ויפרדו איש מעל אחיו, אברם ישב בארץ כנען לוט ישב

וכו" (יג, יא-יב)

הבעל הטורים מציין, שסופי התיבות של "ויפרדו - איש - מעל - אחיו - אברם" הן "שלוס". מה בא בעל הטורים לומר בכך? אנשים סבורים לפעמים ששלוס בא בהכרח על ידי יישוב מלא של הסכסוך עד שמביאים את שני הצדדים הניצים להיות יחד בשמחה. אך לפעמים השכנת השלוס באה על ידי שהשניים נפרדים זה מזה, וכל אחד מוצא את מקומו.

ראיתי

"אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאלה" (יג, ט)

אם השמאל - אם היצר הרע שבא מצד שמאל - מצד הטומאה - בא להציע לך לעשות עבירה ח"ו, אזי - 'ואימנה' - צריך לברוח ימינה ליצר הטוב, אבל אפילו "ואם הימין" אם היצר הרע בא להגיד לך על עבירה שהיא מצווה - אזי 'ואשמאלה' - תגיד לו שזה עבירה וברח ממנו.

גדיים בשדה

"גברתי אנכי ברחתי" (טז, ח)

אומרת התורה "גברתי" - מי שמחזיק את עצמו גביר ובעל גאווה, אזי "אנכי" - תורתו "בורחתי" - בורח ממנו. ר' ישראל ממודזיץ

"ואגדלה שמך" (יב, ב)

אומר רש"י "בך חותמין", הקב"ה מבטיח לאברהם אבינו שבמידה שלך של גמילות חסדים בזה יסתיים הגלות - שגם אם בתורה ותפילה תהיה ירידה אך במידה הזאת לא תהיה חסרון עד הגאולה השלימה.

ר' יחזקאל מקוזמיר

"וילך אברם כאשר דיבר אליו ה'" (יב, ד)

אברהם לא נזקק ליישוב דעת, לא ביקש עצה מאיש ולא דחה את החלטתו אף ביום אחד. מיד כשאמר לו הקב"ה "לך לך", קם ויצא בלי שהיות לארץ ישראל.

שפתי כהן

"מארצך וממולדתך ומבית אביך" (יב, א)

לכאורה, סדר ההליכה הוא שקודם מתרחק אדם מבית אביו, ולאחר מכן ממולדתו (סביבתו, משפחתו) ואז מארצו, ולמה הפכה התורה את הסדר - "מארצך, וממולדתך ומבית אביך"? הנתיבות שלום מסביר שסדר הכתוב בנוי לפי קושי הניסיון, בסדר עולה: הקל ביותר הוא להתנתק מהשפעות חיצוניות שליליות של "הארץ" הקשה יותר הוא להתנתק מהשפעות חיצוניות של המשפחה והסביבה הקרובה יותר, "מולדתך"; והקשה ביותר הוא הניתוק מ"בית אביך", מהחסמים, הליקויים והתכונות הרעות המושרשות בו מצד הוריו ותורשתו.

נתיבות שלום

"והאמן בה' והחשב לו צדקה" (ט"ו, ו)

מה קשר בין האמונה לצדקה? אמונה זה מצווה במחשבה וצדקה זה מצווה במעשה וזה מה שהקב"ה אמר שכשהאדם חושב בראשו לקיים מצווה "והאמין" הקב"ה מחשיב לו כאילו כבר קיים את המצווה בפועל, וככה "כה יהיה זרעך" שכל יהודי שיחשוב לעשות מצווה ייחשב לו כאילו כבר עשהו.

דברי ישראל

"ואגדלה שמך" (יב, ב)

אומר רש"י: זהו שאומרים 'אלוקי אברהם' אומר התפארת שלמה שכל מה שאומרים - התפילות, הלימוד וכו' - הכל זה בשביל מטרה אחת, שכל העולם יידע כי 'אלוקי אברהם' - שיש מנהיג לבירה.

תפארת שלמה

הגיליון לזכות ולבריאות אדונינו מורינו
ורבנו ר' ישכר דוב בן מרים שליט"א

"ומקללך אאר" (יב, ג)

לכאורה למה "מברכך" נאמר בלשון רבים ו"מקללך" ביחיד (שלא נאמר "מקלליך", אלא "מקללך")? אלא ראיתי כמה תירוצים על זה: הסבר אחד הוא שמטבע הדברים אוהביו של אברהם היו רבים, ושונאיו מועטים. לכן, לשון הרבים נאמרה רק ביחס למברכים. ובדומה לכך כותב הכלי יקר, "הורה כי רבים יברכוהו, אבל מקללים, לא יהיו רבים אלא יחידים, מוקצים ופחותים כנמרוד וחבריו, שבטלה דעתם אצל כל אדם".

הכתב סופר מיישב באופן אחר: ניתן היה לחשוב, שרק המברך הראשון יתברך, אך אלה שיברכו אחריו, אשר הצטרפו לכך רק לאחר שראו שהמברך הראשון התברך, לא תחול הברכה עליהם. לכן אומר הכתוב לשון רבים, להדגיש שלא רק המברך הראשון יזכה להתברך, אלא גם אחרים, שיברכו רק לאחר שכבר ראו שהמברך הראשון זכה להתברך, אף הם יתברכו (ובקללה נאמר לשון יחיד, כי שם לא שייך לומר כאמור).

הסבר נוסף הוא על פי התרגום יונתן (בתרגומו ל"ואברכך מברכך ומקללך אאורי"); על פי התרגום, ה"מברכים" האמורים כאן הם הכהנים, המברכים את ישראל זרעו של אברהם, וה"מקלל" המוזכר כאן הוא בלעם, שלעתיד לבוא יבוא לקלל, ולפי זה, מבואר היטב מדוע "מברכך" בלשון רבים ו"מקללך" בלשון יחיד, שהרי "מברכך" מתייחס לכלל הכהנים, ו"מקללך" מתייחס לבלעם.

ספרים

"ואגדלה שמך" (יב, ב)

אומר רש"י: "זהו שאומרים אלוהי יעקב". כתוב שמספר אותיות האבות אברהם יצחק ויעקב, הוא י"ג, וכן האמהות, שרה רבקה רחל ולאה, מספרם י"ג, כנגד י"ג מדות, ובצירוף שניהם עולה שם הוי"ה ברוך שמו. ולכן אנו אומרים בתפילה "אלוהי יעקב", אע"פ שנשתנה שמו לישראל, שהרי אם נאמר "ישראל" יהיה מספרם יותר מ"יג. וזוהי כוונת רש"י, "ואגדלה שמך - זהו שאומרים אלוהי יעקב", כי לולא הגדלת שם אברהם לאברהם, היינו אומרים בתפילה "אלוהי ישראל", וגם אז יהיה מספר האותיות י"ג. אבל אחרי שהקב"ה הבטיח לאברהם "ואגדלה שמך", הוצרכנו לומר אלוהי יעקב... ולפי"ז מבואר הפסוק בתהילים (קכ"ד), "לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל". שהביאור שם, לולי האות ה' שהיה לנו - שנוספה לשמו של אברהם, "יאמר נא ישראל", היינו

אומרים שם ישראל ולא יעקב. אבל עכשיו כדי לרמוז שם הוי"ה... אומרים יעקב.

צדיקים

א ז י ס ווארט

"אל נא תהי מריבה ביני ובינך, ובין רעי ובין רעיך" (יג, ח)

כתוב לכאורה, באותו זמן כבר היה ריב בין הרועים (ככתוב בפסוק הקודם - "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם וגו") ואם כן, מה הפירוש "אל נא תהי מריבה", כאילו עוד לא התחילה המריבה? מתרץ האלשיך הק' שיש הבדל בין "ריב" לבין "מריבה": "ריב" הוא דבר קטן, נקודתי, ו"מריבה" היא מריבה כוללת, שהולכת ומתפשטת וזהו שאומר אברהם - בין הרועים יש ריב, אבל הבה ניפרד כדי שלא תהיה "מריבה"..

הבאר הפרשה הביא פירוש בדרך מליצה על פי דברי האלשיך הק' למאמר חז"ל, "דעת קנית - מה חסרת" - מי שיש לו דעת, דואג להחסיר את ה"מה", את האותיות מ' וה', שמפרידות בין "ריב" לבין "מריבה", כי בהוספת אותיות מ'-ה', על ריב, נעשה ימריבה, ומי שיש בו דעת, ומבין את גודל ההפסד היוצא מתוך כל מחלוקת, מיד בתחילת הריב' הרי הוא מחסר את האותיות מ'ה', ומונע מה'ריב' להיפך לימריבה".

וראיתי ווארט יפה להסביר לפי זה את מאמר חז"ל, "אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר יתולה ארץ על בלימה". וההסבר הוא שהמילה "בלימה" מורכבת מ"בלי-מה" - דהיינו, מי שבולם פיו ודואג שה"ריב" לא יהפוך ל"מריבה", ואינו מוסיף ל"ריב" שכבר התחיל, את האותיות "מה".

אלשיך הק', באר הפרשה

"שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה" (טז, ט)

אומר ר' מנחם מנדל מקוסוב שהתורה באה להנחיל לנו יסוד לחיים, שלכל אדם יש תפקיד והוא לא יכול לברוח ממנו, ואם יש קושי - צריך להמשיך בתפקיד ולהוריד ראש - להישאר בענווה, וזה מה שהכתוב אומר כאן "שוב אל גברתך" - תחזור למעמד ולתפקיד שלך ושם תתמודד "והתעני תחת ידיה".

אהבת שלום

"הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך" (טו, ה)

רק למטה הכוכבים נראים קטנים, אבל למעלה הם גדולים מאוד. כך ישראל, בארץ הם לפעמים נראים קטנים ושפלים, אבל למעלה, בשמים, הם חשובים וגדולים מאוד.

ר' ברוך ממעז'יבוז'

"אני הנה בריתי אתך" (יז ד)

אברהם אבינו ידע כמה קשה להיות זהיר בשמירת הברית, וביקש מהקב"ה לסייע לו בזה, והקב"ה הבטיח לו למלא את בקשתו ואמר לו "אני הנה בריתי אתך" - אסייע לך בזה כבקשתך. אך הקב"ה הוסיף שנותן לו סיוע זה רק אם מצדו יעשה את כל מה שביכולתו, כמו שאמרו חז"ל בגמ' אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה. וזהו מה שכתוב "ויאמר אלקים אל אברהם ואתה את בריתי תשמור" ופירש רש"י ואתה, וי"ו מוסיף על ענין ראשון, אני הנה בריתי אתך, ואתה היה זהיר לשמרו. כלומר הסייעתא דשמיא שהבטחתי לך תהיה רק אם אתה מצדך תעשה את כל מה שביכולתך לקדש את עצמך.

בית ישראל

"המול לכם כל זכר" (יז, י)

הרה"ק רבי שלום מבעלזא זיע"א הוזמן לסעודת ברית-מילה ובתוך הדברים אמר לאבי הבן: "היום הושלמה ברית-המילה שלך". תמה האיש: "ברית-המילה שלי?" הסביר הצדיק: "כל מצווה צריך לקיים בשלמות במחשבה, בדיבור ובמעשה. את ברית-המילה אנו מקיימים בתינוק במעשה, אבל במחשבה אין הוא מקיים את המצווה, שכן עדיין אינו בר-דעת. רק כשמכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו, הוא מתקן את המחשבה שהייתה חסרה בברית שלו-עצמו". והוסיף: "זהו שנאמר לאברהם ואתה את בריתי תשמור, אתה וזרעך אחרריך. לשם-מה נאמר שוב 'אתה?' אלא כאשר תקיים את הברית לזרעך, תגיע 'אתה' לשלמות במצוות המילה".

צדיקים

"לך לך מארצך" (יב, א)

וברש"י 'להנאתך ולטובתך' לכאורה אם היה זה נסיון, למה נאמר לו "להנאתך ולטובתך" דבר העשוי להקטין בהרבה את הנסיון? אלא, בדבר זה גופו התבטא הנסיון, אם יעשה זאת אברהם בגלל "הנאתו וטובתו", או בגלל מצוות האלוקים. ואולם באמת אברהם עמד בנסיון "וילך אברם כאשר דבר אליו ה'" שהלך רק משום מצוות ה' ולא משום שיפיק מזה הנאה וטובה.

ספרים

א נקודל'ה

"ונברכו בך כל משפחות האדמה"

אדם אומר לבנו תהא כאברהם (רש"י) מדוע דווקא אב לבנו אומר זאת? באר ה'אוצר אפרים' מפי השמועה: לפעמים אבא אומר לבנו: רצוני שתלמד היטב ושתהיה תלמיד חכם. אומר הבן: אבא, למה אהיה יותר טוב ממך? הרי אתה עם הארץ – גם אני אהיה עם הארץ... אומר לו אביו: אני מברך אותך כמו אברהם אבינו, גם לאברהם היה אבא תרח, עובד אלילים, ועם כל זאת יצא ממנו אברהם....

ומתוק האור

"ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו" (יז, כד)

חכמי ישראל תמהים; מדוע לא קיים אברהם אבינו מצות מילה לפני שנצטווה ע"י בורא עולם כפי שנהג לגבי מצוות אחרות? הגאון רבי יצחק זאב סלובייצ'יק מבריסק הסביר זאת כך, בכל המצוות שבתורה נהג אברהם אבינו לפי הכלל; 'זריזין מקדימין למצוות' (פסחים ד.). לכן קיים אברהם אפילו קודם שנצטווה עליהן, אולם מצות מילה נקראת; 'ברית מילה' ודרך כל 'ברית' היא; שקיימים בה שני צדדים. לכן קודם שציווה הקב"ה על המילה לא יכול היה אברהם למול את עצמו כיון שלפני הציווי אין כאן אלא צד אחד ומילה בלי כריתת 'ברית' אין בה קיום מצוה כלל.

רבי יצחק זאב סלובייצ'יק

וראייתי עוד טעם על זה על פי הכלל הידוע, "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה", ולכן לא רצה אברהם למול כל עוד לא היה מצווה (שהרי מילה היא פעולה שניתן לעשותה רק פעם אחת, ואם יקיימנה בזמן שאינו מצווה, לא יוכל לקיימה לאחר מכן שוב, בזמן שיצווה עליו הקב"ה לעשות כן, ויפסיד את מעלת "מצווה ועושה").

שפתי חכמים

"והיה ברכה" (יב ב)

וברש"י, יכול יהיו חותמין בכולם, תלמוד לומר והיה ברכה, בך חותמים ולא בהם. חז"ל אומרים במסכת אבות: על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים. וידוע שכל אחד מאבותינו הק' דבק באופן מיוחד באחד משלושת עמודי עולם אלה. אברהם בגמילות חסדים, יצחק בעבודה, ויעקב בתורה. והנה כשגיע זמן הגאולה ב"ב, גם אם תתמעט ח"י התורה והעבודה, יגאלו ישראל בזכות הצדקה וגמילות חסדים, כמו שנאמר (ישעיה א כז) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. וזה מה שמרומז ברש"י, יכול יהיו חותמים בכולם, - שמא יעלה על דעתך שישראל יצטרכו את שלושת המדות הללו כדי לחתום ולסיים את גלותם, תלמוד לומר "והיה ברכה", בך חותמים, - במדתך בלבד, בצדקה וגמ"ח לחוד, יסיימו ישראל את גלותם, ולא בהם, ולא יצטרכו לכל שלושת המדות.

הרה"ק מקאצק

"וילך אברהם כאשר דיבר אליו ה" (יב, ד)

האור החיים הקדוש הקשה על הפסוק שהוא לכאורה מיותר ומתרחק שכוונת הפסוק להודיע שישר כשהקב"ה סיים לדבר - אברהם אבינו ישר הלך ולא התעכב אפילו לרגע, שואל הדברי ישראל: מה הגדולה בזה שאברהם אבינו לא התעכב אחרי שהוא שמע את כל ההבטחות הללו? אלא אומר הדברי ישראל שאברהם אבינו ישר אחרי ששמע את המילים "לך לך" - עוד לפני ששמע את המשך המשפט וההבטחות - ישר התחיל ללכת ותוך כדי המשך הדיבור, וזה גם כאן כוונת הפסוק "כאשר דיבר אליו ה" - שלא חיכה אלא - "כאשר" ברגע שהתחיל - כבר התחיל ללכת אברהם אבינו.

דברי ישראל

בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו (יז, כו)

כתוב במדרש תנחומא שהיה אברהם אבינו ע"ה ירא למול את עצמו, ובא עקרב ועקצו וחתך ערלתו. ודבר זה מרומז בפסוק "וימל את בשר ערלתם בעצם היום הזה", בעצ"ם ר"ת: בעקיצת עקרב צדיק מל.

חיד"א

אזיס ווארט

"כה יהיה זרעך"

רבי אברהם יהושע העשיל מאפטה, בעל 'אוהב ישראל', ביקש פעם אחת לקדש את הלבנה, אבל השמים היו מעוננים. נשא עיניו למרום ובתוך כך נתפזרו העננים והלבנה האירה. החסידים התחילו להתלחש כי ראו מופת במו עיניהם. הרגיז הרבי בדבר ואמר: "אין כאן מופת, כך היה אצל אברהם אבינו, שהרי הוא קיים את כל התורה, ובכלל זה קידוש לבנה. פעם אחת לא היה יכול לקדשה, מפני שהשמים היו מעוננים, ואמר לו הקב"ה: 'הבט נא השמימה, ואז יספור הכוכבים', שייראו הכוכבים והלבנה. "שאל אברהם: ומה יהיה בדורות הבאים כאשר ירצו לקדש את הלבנה ויהיה מעונן? ענה לו הקב"ה: 'כה יהיה זרעך', כוח זה יהיה מסור גם לזרעך"...

אוהב ישראל

הבט השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם

[טו, ה]

ומיד אח"כ כתוב שהקב"ה אמר לו "כה יהיה זרעך". הרה"ח רבי מאיר שפירא הסביר זאת במתק לשונו, שהקב"ה הוציא את אברהם אבינו מעל לכדור הארץ ואומר לו: ספור את הכוכבים! והנה כל אחד מאתנו היה משתומם ונבהל הייתכן כזאת? לספור כוכבים? הן ידוע מראש שזו היא משימה שלא ניתן לעמוד בה! אך אברהם אבינו אינו משתהה ואם רבש"ע אומר לספור, אז סו' פרים! אפילו שזה נוגד לכאורה את ההיגיון והמציאות! אומר לו הקב"ה ברוב נחת: כה יהיה זרעך. כאלה אני רוצה שיהיו גם בניך, כך אני רוצה שיראו בני ישראל באחרית הדורות - שמקיימים את ציווי השם גם אם לא ממש תמיד מבינים אותו, ובמיוחד אם נראה לך ש"מה יש לי להתחיל הן אני בוודאי אכשל" אך אברהם אבינו אבי כל העם הזה מלמדנו, אם הקב"ה אומר-עושים! מה יהיה אחר כך? תשאיר את זה לו... קודם תתחיל!

פרי עמלינן